

A photograph of a dense forest with sunlight filtering through the canopy, creating a hazy, golden atmosphere. The text is overlaid in the center.

**10 tips
voor
Duurzaam
Bosbeheer**

Duurzaam bosbeheer...

Er bestaan ellenlange en complexe definities voor. Je kunt er honderden pagina's over lezen of er een filosofisch boompje over opzetten. Maar in de praktijk betekent duurzaam bosbeheer vooral dat je als beheerder via weloverwogen en geplande ingrepen op termijn het gewenste bosbeeld ontwikkelt. Hierbij wordt zowel de ecologische, economische als sociale functie van het bos in overweging genomen. Met dito resultaat: een economisch, ecologisch en sociaal interessante opbrengst.

Duurzaam bosbeheer is geen synoniem voor 'natuurbeheer'. Wel ga je als beheerder kostenbesparend te werk door zoveel mogelijk de natuurlijke processen en het bestaande bosesysteem te benutten. Duurzaam bosbeheer komt zowel het bos als de beheerder ten goede, nu en in de toekomst.

Individuele bouseigenaars kunnen zich via de bosgroepen groeperen met andere privé- en openbare bouseigenaars om het beheer van verschillende bossen op elkaar af te stemmen, zonder hierbij de vrijheid te verliezen. Deze samenwerkingsverbanden resulteren in grotere boscomplexen die op een rationelere manier beheerd kunnen worden: samenwerken aan een duurzaam bosbeheer loont.

Uit deze brochure blijkt dat het duurzaam beheren van je bos eenvoudig is: met deze 10 tips geraak je al een aardig eind op weg!

- 1** Zorg voor voldoende structuur in je bos!
- 2** Dunnen: dé boodschap voor de ontwikkeling van een rijp en gevarieerd bos!
- 3** Verhoog het aandeel dood hout in je bos: staand en liggend, dik en dun.
- 4** Minimaliseer je kosten, investeer verstandig!
- 5** Geef veel ruimte aan inheemse boom- en struiksoorten.
- 6** Werk samen aan meer opengestelde bossen!
- 7** Maak gebruik van gratis natuurlijke verjonging.
- 8** Reduceer de schade bij de exploitatie van je bos.
- 9** Koester de bijzondere kwaliteiten van je bos!
- 10** Aarzel niet om hulp te vragen bij het duurzaam beheer van je bos.

1 Zorg voor voldoende structuur in je bos!

In een structuurrijk bos is een boomlaag, een struiklaag en een kruidlaag aanwezig, de bomen hebben verschillende afmetingen en leeftijden en er staan verschillende boom- en struiksoorten door elkaar (menging). Dergelijk bos, dat de natuurlijke bossamenstelling benadert, beschikt over een grote stabiliteit: de draagkracht ten aanzien van verstoringselementen is zeer groot. Dit betekent dat er in een ecologisch stabiel bos minder kans is op risico's als ziektes, plagen, stormschade,...

Bovendien biedt zo'n gevarieerd bos levenskansen aan veel verschillende dieren en planten: een duwtje in de rug van de biodiversiteit!

Meer variatie in je bos?

Zorg dat er op de meeste plekken in je bos een onderetage van verschillende struiken aanwezig is. Jonge kwalitatief goede boompjes uit onder- of nevenetage kunnen op termijn een nieuwe boomlaag vormen. Het mengen van boom- en struiksoorten kan gebeuren door stams- of groepsgewijze menging: meng soorten die elkaar niet verdringen of plant verschillende boomsoorten groepsgewijs aan.

Open plekken

Heb je een groter boscomplex, dan krijgen monotone vlakken een betere structuur door het maken van kleine en grotere open plekken in je bos. Open plekken kunnen er ook vanzelf komen door bijvoorbeeld een storm. Sommige dieren zijn afhankelijk van de warmte op de open plekken, lichtminnende planten voelen er zich thuis en voor jezelf is het een welkome afwisseling in het dichte bos: er ontstaan leuke vergezichten, doorkijken en zonnige plekken!

Aandacht voor bosranden!

De meeste bossen in Vlaanderen hebben steile overgangen van bos naar niet-bosoppervlakten (vb. weiden en akkers). Een geleidelijke overgang tussen open veld en bos is nochtans veel interessanter voor vele planten- en diersoorten! Zowel soorten uit bos, open terrein als specifiek in bosranden komen er aan hun trekken. Ideaal dus als je een bezoekje van onder meer dagvlinders, vogels, insecten en amfibieën waardeert.

Een extra opsteker zijn de subsidies die ertegenover staan. Een ideale bosrand bestaat uit een mantel met struiken en een zoom van hoge meerjarige kruiden: laat een eerste zone open voor de ontwikkeling van een kruidlaag/ruigte, vervolgens kun je een struiklaag aanplanten of spontaan ontwikkelen, pas daarna komen de hoofdboomsoorten die de boslaag gaan vormen. Dit past uitstekend binnen de bepalingen van het veldwetboek:

de eerste zes meter van een perceel mogen geen hoogstambomen dragen, de eerste twee meter geen struiken. Om problemen met overwas en burenruzies te vermijden voorzie je zelfs beter nog wat meer ruimte voor de bosrand, na enkele tientallen jaren groeien takken op de rand immers vlotjes voorbij zes meter!

Bosranden vragen echter beheer. De kruidlaag moet regelmatig gemaaid worden omdat die anders gaat verbossen en de struiklaag moet periodiek worden afgezet, anders wordt het een boomlaag.

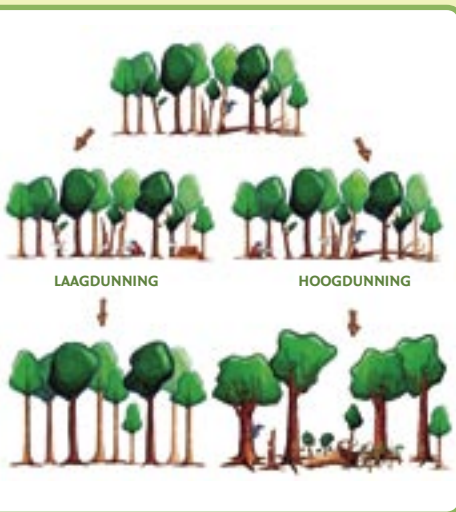
Mierenhopen!

Mierenhopen duiden op een goed ontwikkelde bosstructuur! De bosmier, die o.a. van bladluizen leeft, komt voornamelijk voor op zandgronden op de overgang van schaduwrijk naaldbos naar licht loofbos.

2 Dunnen: dé boodschap voor de ontwikkeling van een rijp en gevarieerd bos!

Dunnen is zowat de belangrijkste beheermaatregel die je als bosbeheerder ter beschikking hebt om de bosontwikkeling te sturen. Bij een dunning worden een aantal bomen gekapt of geveld en deze houtoogst levert meestal wat centen op. De overblijvende bomen krijgen daardoor meer groeiruimte, waardoor de economische kwaliteit en de stabiliteit van je bos verbetert. Dunnen laat je ook toe om te sturen in de menging van je bos. Bovendien brengt een dunning ook licht op de bodem. Hiermee ontstaat ruimte voor verjonging, voor kruiden en struiken, en voor de op licht en warmte gestelde diersoorten.

Van laagdunning naar hoogdunning...

Laagdunning: je duidt de slechte en kwijnende bomen aan om te kappen. Deze ingreep zal echter niet veel veranderen aan de verdere ontwikkeling van je bos, het is niet meer dan je bos 'opkuisen'.

Hoogdunning: je zorgt voor meer kroonruimte voor de allerbeste bomen in je bos, door het kappen van de directe concurrenten van deze bomen. De meest waardevolle bomen in het bos kunnen dan uitgroeien tot krachtige exemplaren met zware stamafmetingen en een hoog aandeel kwaliteitshout. De onderdrukte, kwijnende en dode bomen blijven in je bos en spelen een belangrijke ecologische rol.

Hoogdunning met toekomstboomselectie

Bij deze efficiënte dunningsmethode wordt de dunning aangeduid in functie van toekomstbomen. Hierbij worden de toekomstbomen, dit zijn de waardevolste bomen in het bos of de bomen die het eindbestand gaan vormen, aangeduid met een touwtje of een verfstrip.

Afhankelijk van de boomsoort, de standplaats, de dunningsachterstand en de doelstellingen van de bosbeheerder kan sterker of zwakker gedund worden. Voor de 'toekomstboommethode' is een bosbezetting van 80 tot 100 toekomstbomen per ha een richtwaarde.

Eens de toekomstbomen aangeduid zijn, verlopen de volgende dunningen, ongeveer eens om de vijf jaar, heel wat simpeler! De ingreep beperkt zich dan tot het wegnemen van de bomen die de ontwikkeling van een toekomstboom hinderen. Je zorgt er best voor dat bij benadering minimaal de helft van de kroonomtrek vrij blijft.

Toekomst?

Je hoeft niet enkel bomen met een hoge economische waarde als toekomstboom te selecteren. Selecteer hier en daar ook bomen met holtes en lage takken of houd een zeldzame boomsoort in menging! Deze bomen zijn misschien niet interessant voor de houtproductie, ze kunnen wel een belangrijke esthetische, cultuurhistorische of ecologische waarde hebben. Ook lichtboomsoorten kunnen in menging met schaduwboomsoorten gehouden worden door ze voldoende ruimte te geven.

3 Verhoog het aandeel dood hout in je bos: staand en liggend, dik en dun.

Dood hout in je bos is noodzakelijk voor een gezond en soortenrijk bos. Voor vele bosorganismen is dood hout van levensbelang: ze zijn er voor hun voortbestaan afhankelijk van. Duits onderzoek heeft uitgewezen dat in een gezond loofbos 5.000 tot 7.000 soorten dieren en planten voorkomen. Daarvan is een derde afhankelijk van dood hout, als voedingsbron of als nest- of schuilplaats. Denk hierbij aan de specht, het vliegend hert, vleermuizen,... maar ook ontelbare insecten- en paddenstoelsoorten. Afgebroken dood hout brengt bovendien heel wat voedingsstoffen in je bos voor de levende bomen en planten. De slagzin 'dood hout brengt leven in het bos' klopt als een bus!

Het aandeel dood hout in je bos verhogen kost je geen werk!

Integendeel: laat snoeihout liggen, laat hier en daar een dode boom staan en laat het verwijderen van wegwijnende bomen die geen concurrentie betekenen voor potentiële toekomstbomen tijdens de dunningen achterwege (hoogdunning). Wil je nog een stap verder gaan dan kun je ook actief het aandeel dood hout in je bos verhogen door ringen, vellen of omlieren.

Hoe geraak ik dan aan brandhout?

Dood hout in je bos laten betekent niet dat je geen brandhout meer uit je bos kunt halen, bijvoorbeeld tijdens dunningen in functie van de toekomstbomen in je bos. Deze dunningsproducten zullen je veel meer opbrengen dan het verzagen en afvoeren van kleine afgestorven en kwijnende bomen uit de onder- en nevenetage. Hiervoor staat de hoge tijdskost immers niet in verhouding tot de lage prijzen en kwaliteit van dit pulp- en brandhout. Bovendien is het ook gemakkelijker om levende (loof)bomen te klieven. Je hebt meer plaats nodig om het hout te laten drogen, maar daartegenover staat een hogere stookwaarde.

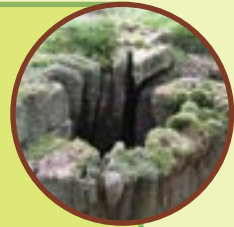

Stormschade biedt kansen voor natuurlijke bosbeelden.

Omgewaaide bomen leven vaak nog enkele jaren. Daarna sterven ze stilaan af, waardoor dood hout vanzelf ontstaat. Amfibieën en insecten houden van de poeltjes onder de omhoogstekende wortels. De open plek biedt bijkomend kansen voor natuurlijke verjonging.

Zijn dode bomen gevaarlijk voor mijn bos?

Neen! Kwijnende of afgestorven bomen uit de nevenetage of onderetage zijn geen concurrenten voor waardevolle bomen. Ook de geruchten dat dode bomen broeinesten zijn van schadelijke schimmels en insecten is niet relevant. Echte epidemieën zijn uiterst zeldzaam in Vlaanderen. Bovendien is de beste remedie hiertegen een zo gevarieerd mogelijk, gemengd bos met daarin een natuurlijk aandeel dood hout.

4 Minimaliseer je kosten, investeer verstandig!

Ook de economische pijler is belangrijk in een duurzaam bosbeheer. Een economisch duurzaam beheer is echter allesbehalve een synoniem voor maximale opbrengst. Bosbeheer maak je economisch duurzaam door de kosten te minimaliseren en verstandig te investeren. Wend je energie doelgericht aan, en probeer met een minimale tijds- en geldbesteding een maximaal resultaat te halen.

Aanplanten kost geld! Doe het beredeneerd.

Vooral bij bosverjonging moet je opletten voor 'zotte' kosten. Als je wil planten op een relatief vruchtbare standplaats, zonder wilddruk en met weinig hinderlijke vegetatie, dan is spleetplanting de ideale methode. Je kunt immers klein (=goedkoop) en veel plantsoen aanplanten met een lage arbeidskost en een maximaal resultaat.

Voer dure beheermaatregelen zo efficiënt mogelijk en alleen waar nodig uit.

Inboeten is het vervangen van mislukte, afgestorven planten in een aanplanting. Van zodra het mislukkingpercentage meer dan 10% bedraagt, kun je best in het volgende seizoen het ontbrekende plantsoen vervangen. In dicht plantverband kun je een hoger misluktingspercentage aanvaarden (20-25%). Bij populierenbebossingen, in plantverbanden 8 x 8 m of nog ruimer, vervang je best elke dode plant. Inboeten is vaak enkel zinvol in het eerste of tweede plantseizoen na aanplanting. Merk je nadien nog veel uitval, dan gaat er iets essentieels fout met de bebossing. Je doet er dan beter aan om de oorzaak aan te pakken of de boomsoortenkeuze aan te passen.

Vrijstellen van aangeplante boompjes tegen hinderende vegetaties, die door hun snelle groei een bedreiging vormen, is op rijke gronden vaak al in de eerstvolgende zomerperiode na aanplanting noodzakelijk. Beperk de onkruidbestrijding tot vrijstelling op de plantspiegels rondom elk boompje, zodanig dat een vrije strook van een halve meter tot een meter rondom bekomen wordt. In bebossingen uitgevoerd met plantafstanden van twee, drie of meer meter, kan een onkruidbestrijding langsheen elk

boompje volstaan, en hoef je de vegetatie niet volledig te verwijderen.

Deze arbeidsintensieve en dure ingreep hoeft enkel als het echt nodig is. Te veel vrijstellen kan zelfs de ontwikkeling van braamstruwelen en andere vegetaties stimuleren. Bovendien is de kruidachtige vegetatie die zich tussen verjonging vestigt vaak een bondgenoot: de boompjes worden als het ware ingepakt, waardoor de wildvraat geringer wordt. Sommige boomsoorten waarderen ook de beschutting en beschaduwing.

Zuivering is een negatieve selectie in een jong bestand: zwakke, misvormde en zwiëpde bomen worden afgeknikt of afgehakt. Een zuivering verhoogt de lichttoevoer, maar heeft soms als nadeel dat de onderste takken niet snel genoeg meer afsterven. Afknikken heeft een groot voordeel: het geknikte stuk blijft deels in verbinding met het onderste stamstuk, waardoor de verdamping blijft doorgaan en de boom minder vitaal terug zal uitschieten.

Vormsnoei is het corrigeren van de groeivorm van een jonge loofboom door het weg-nemen van vorken en probleemtakken (bij voorkeur voor ze dikker zijn dan 3 centimeter). Hierdoor ontstaat een rechte onderstam. Bekijk hierbij de boom van boven naar onder: gebreken in de kruin worden eerst verholpen, pas daarna wordt lager op de stam ge-

keken. Deze ingreep is overbodig zolang er een honderdtal goed gevormde bomen per hectare staan! Vormsnoei van naaldbout is niet gebruikelijk.

Bij **opsnoei** worden de onderste takken van een boom verwijderd om in de toekomst takvrij hout te bekomen. De noodzaak is afhankelijk van de boomsoort en de dichtheid in de jonge fase. Aangezien bij naaldboutsoorten de natuurlijke stamreiniging meestal onvoldoende is, is opsnoeien de enige mogelijkheid om takvrij hout te telen. Loofboomsoorten verliezen hun dode takken beter, zeker als ze voldoende dicht staan of vergezeld worden van begeleidende houtige vegetatie. Uitzonderingen

zijn evenwel boskers en populier. Houd rekening met volgende algemene principes naar rendabiliteit van opsnoeien:

- ▶ De mogelijke waardeverhoging van gesnoeid nobel loofhout (kers, notelaar, eik) is veel hoger dan van gesnoeid naaldbout (den, lork).
- ▶ Binnen de naaldboutsoorten is het verstandiger bomen op te snoeien met meer duurzaam hout (lork en douglas, tegenover den en fijnspar).
- ▶ Opsnoeien van bomen met gebreken in de kruin is niet zinvol.
- ▶ Concentreer je bij het opsnoeien op een beperkt aantal bomen die je tot een hoogte van een zestal meter opsnoeit.
- ▶ Na het beëindigen van het opsnoeien komt dunnen om de gave onderstam snel te laten aandikken!

Samen sterker...

Door de grote versnippering en de vaak kleine oppervlakte van privé-bossen is een rationeel beheer vaak moeilijk en bijzonder duur. Tenzij boseigenaars de handen in elkaar slaan. Wanneer je lid wordt van de bosgroep kun je deelnemen aan gezamenlijke houtverkopen, het gezamenlijk aankopen van bosplantsoen en het gezamenlijk uitvoeren van bosbeheer- en natuurbeheerwerken. Op die manier kan efficiënt en kostenbesparend gewerkt worden!

5 Geef veel ruimte aan inheemse boom- en struiksoorten.

Een bosecosysteem waarvan de basis gevormd wordt door inheemse boomsoorten is stabiel dan een bos waarin uitheemse boomsoorten overheersen. Inheemse boomsoorten zijn immers veel beter aangepast aan ons klimaat en onze bodemomstandigheden. Bovendien dragen inheemse bomen meer bij aan de biodiversiteit, omdat er een groot aantal dier- en plantensoorten aan gebonden zijn.

Wat is er mis met uitheemse boomsoorten?

Uitheemse boomsoorten kunnen ons inheems bos in gevaar brengen. We denken hierbij bijvoorbeeld aan Amerikaanse vogelkers die onze bossen overwoekert ten koste van de gevarieerde soortensamenstelling en de bijhorende levensgemeenschappen. Onder het dichte bladerdek van deze boom kunnen geen andere struiken of bomen kiemen en groeien.

De Amerikaanse vogelkers verspreidt zich zeer snel, groeit op bijna elke bodem en is zowat ongevoelig voor vorst, droogte en ziekte. Hij wordt niet voor niets 'bospest' genoemd!

Ook Amerikaanse eik concurreert veel inheemse soorten weg. Deze boomsoort verjongt zich massaal in de buurt van zaadbomen en verdrukt de zaailingen van andere soorten. Volwassen bomen werpen een diepe schaduw, de bladeren verteren traag en vormen een dik strooiselpakket. De bomen kunnen ook in de kronen groeien van volwassen bomen van andere soorten en domineren in de bovenetage. Het resultaat is een monocultuur van Amerikaanse eik.

Naast deze agressieve exoten zijn er nog een aantal minder bedreigende uitheemse soorten. Naaldbomen als Corsicaanse den, lork, douglas en fijnspar kunnen met hun moeilijk afbreekbaar strooisel de kwaliteit van de bosbodem sterk verminderen en het andere soorten moeilijk maken om er te groeien. Toch zijn ze lang niet zo lastig als de agressieve exoten en veel makkelijker te beheren. Als je ze afzaagt vormen ze geen nieuwe scheuten en sterven ze af!

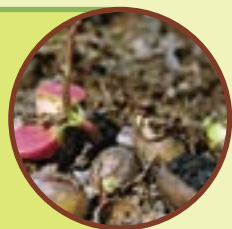
Heksenjacht op exoten?

Het is niet de bedoeling een heksenjacht te maken op exoten, ze kunnen een esthetische en economische waarde hebben. Ze mogen echter het inheemse boslandschap niet in gevaar brengen.

Bij het aanplanten van nieuwe boomsoorten is er echter keuze genoeg, zeker op rijkere bodems, om voor inheemse boomsoorten te gaan.

Een wereld van verschil...

De inheemse zomereik herbergt bijna 300 verschillende soorten insecten, waarvan er een 70-tal gebonden zijn aan de zomereik zelf. Een Amerikaanse eik telt slechts een 30-tal insectensoorten. Ook berken en wilgen tellen een 250-tal insecten, terwijl met de uitheemse soorten plataan en paardenkastanje minder dan 5 soorten geassocieerd zijn!

6 Werk samen aan meer opengestelde bossen!

De gemiddelde bosoppervlakte per bouseigenaar bedraagt in Vlaanderen slechts 1 ha! Vele van die bosjes liggen naast elkaar en vormen samen een groter bos dat veel meer te bieden heeft: hogere natuurwaarde, meer opbrengst en een betere openstelling van bossen. Een goed georganiseerde openstelling van je bos heeft voordelen!

Tegemoetkoming bij openstelling van je bos

Als je als privé-bouseigenaar beslist om je bouseigendom open te stellen, kun je als tegemoetkoming voor extra onderhoudskosten een subsidie voor openstelling ontvangen. De toegang beperken om ecologische redenen (maximum 5 maanden/jaar) en om gebruik te maken van het jachtrecht (maximum 30 dagen/jaar) blijft mogelijk! Bovendien ben je als privé-bouseigenaar ook gedekt tegen een eventuele schade-eis bij een ongeval van een bezoeker, door de verzekering 'burgelijke aansprakelijkheid' afgesloten tussen het Vlaams Gewest en Ethias.

Van paden wordt meer gebruik gemaakt dan je denkt!

Paden dienen niet alleen de mens. Ze vormen voor sommige planten en dieren een ideale leefomgeving. Zorg voor een geleidelijke overgang tussen het bos en de paden, talrijke vlinders en reptielen zullen je er dankbaar voor zijn.

Het oog wil ook wat... weg met de rijtjes!

'Bomen op rijtjes' zijn niet direct wat we van een mooi 'natuurlijk' bosbeeld verwachten. Deze rijtjes kunnen gemakkelijk voorkomen worden! Bij handmatig planten kun je 'wild' planten. Bij machinaal planten kun je in gebogen lijnen planten, de richting van de rijen wisselen of de koprijen dwars of iets versprongen ten opzichte van de andere rijen planten.

7 Maak gebruik van gratis natuurlijke verjonging.

Waarom zou je kostbare ingrepen of werken uitvoeren, daar waar via het spontane proces van natuurlijke verjonging hetzelfde resultaat bereikt kan worden met minder of zonder kosten? Bovendien resulteert het gebruik van natuurlijke verjonging met standplaatsgeschikte soorten in een duurzamer bos: het materiaal is zeer goed aangepast aan de lokale omstandigheden.

Het spreekt voor zich dat natuurlijke verjonging enkel toegepast kan worden waar het mogelijk en zinvol is. Dit betekent dat er zich genoeg zaailingen van goede kwaliteit en/of de gewenste bomen en struiken in je bos vestigen.

Wil je een deel van je bos natuurlijk verjongen, dan houd je best rekening met de aanwezigheid van zaadbomen in de buurt.

Agressieve exoten: een domper op natuurlijke verjonging

Amerikaanse vogelkers en Amerikaanse eik woekeren vaak in de struiklaag. Hierdoor kunnen inheemse boom- en struiksoorten zich niet of nauwelijks verjongen. Bestrijding kan door deze exoten af te zetten of te ringen.

Een glyfosaatbehandeling is de meest gebruikte methode. Bij de hak- en spuitmethode wordt met een spuitbus een 5% glyfosaatoplossing aangebracht in met een bijl gemaakte inkepingen. Per vijf centimeter stamdiameter wordt één inkeping gemaakt. Bij een stobbebehandeling wordt de stam afgezaagd waarna de stobbe ingesmeerd wordt met een glyfosaatoplossing van 18 g actieve stof/l (5% of 7% oplossing afhankelijk van het gebruikte product).

Bestrijding kan het hele jaar door, maar doe het zeker voor de vruchtzetting. Controle achteraf is cruciaal: verwijder hierbij de uitlopers en zaailingen. Nabehandeling in het groeiseizoen kan ook door een bladbehandeling waarbij met een rugsproeier een glyfosaatoplossing van 6 g actieve stof/l wordt gebruikt (1,5% of 2,5% afhankelijk van het gebruikte product).

Ringen is het verwijderen van de bast van een boom over een bepaalde breedte rondom de stam. Hierdoor wordt de sapstroom van de boom onderbroken en sterft de boom door gebrek aan voedsel. Het ringen gebeurt op borsthoogte, en vaak met een cambiflex, een speciaal hiervoor ontworpen instrument bestaande uit een schaafmes en een stalen borstel.

Natuurlijke verjonging niet geslaagd? Plantsoen bestellen!

Laat natuurlijke verjonging al enkele jaren op zich wachten, voer dan eens een oppervlakkige bodembewerking uit (frees, klepelmaaier,...). Leidt dit niet tot het gewenste resultaat, investeer dan eenmalig in goed plantsoen. Belangrijke kwaliteitsparameters voor plantmateriaal zijn de herkomst, de vitaliteit en de maten van het plantsoen. Wees duidelijk over kwaliteitseisen en voorwaarden bij je bestelling, keur het materiaal na levering en kuil het dadelijk in!

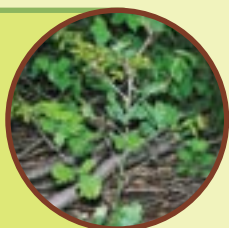
Gefusioneerde verjonging

Wanneer de natuurlijke verjonging niet overal in je bos het gewenste resultaat oplevert, kun je werken met gefusioneerde verjonging: een combinatie van kunstmatige en natuurlijke verjonging, waarbij bomen best in kleine groepjes bijgeplant worden.

Over reeën, konijnen, muizen en hazen...

Vraat- en veegschade door wild kan de verjonging van jonge bomen en struiken sterk beperken. Investeren in een raster of individuele bescherming van plantsoen bij een hoge wilddruk is soms noodzakelijk. Dit brengt echter grote kosten met zich mee.

Reeën vinden lijsterbes en scheuten van jonge eik uitermate aantrekkelijk. Waarom niet eens verjongen met berk of zwarte els, daar zijn deze beestjes heel wat minder happig op! Ook het ontwikkelen van braamstruwelen kan de aandacht van het reewild afleiden.

8 Reduceer de schade bij de exploitatie van je bos.

Houtoogst kan aanleiding geven tot schade aan je bomen en bosbodem. De schade aan de bomen kan leiden tot rottingsverschijnselen en vitaliteitsverlies, waardoor de waarde van het hout sterk vermindert. Schade aan de bosbodem is nadelig, zowel voor de toekomstige productiviteit in je bos als voor de natuurwaarden.

Vaste ruimingspistes

Dit zijn tracés waar machines, ook harvesters, niet mogen van afwijken tijdens het uitrijden of uitslepen van stammen. Wanneer machinisten zich houden aan

de ruimingspistes rijden de machines niet meer kris kras door het bos, waardoor de bodemverdichting vermindert en veel schade vermeden wordt. Het is de bedoeling om de schade te concentreren, want de meeste bodemverdichting treedt al op bij de eerste passage van een zware exploitatiemachine. De pistes liggen evenwijdig aan elkaar op ongeveer twintig meter. Door ze vanaf de hoofdweg een lichte bocht te geven, liggen ze uit het zicht!

Het goede moment...

Hout oogsten bij een hoge grondwaterstand (0-40 cm onder het maaiveld) zorgt vaak voor schade. Het is dus cruciaal om te werken in een droogteperiode op dergelijke gronden, want wachten tot de bosgrond bevriest is niet (meer) realistisch.

Houd bij een exploitatie ook rekening met de schoontijd (1 april tot 30 juni): komen er in je bos zeldzame broedvogels voor, dan zie je beter af van exploiteren tijdens deze broedperiode.

Vermijd kaalslagen!

Het kaalslagsysteem veroorzaakt grondige verstoring van het bosmicroklimaat. Bovendien bevordert het de vorming van braamstruwelen en andere ongewenste vegetatie. Kaalslagen kun je bijgevolg beter vermijden. Geef daarom de voorkeur aan groepsgewijze of individuele kapping! Een open plek maken in je bos met als doelstelling een ecologische meerwaarde is geen kaalslag, maar brengt net meer structuur en diversiteit met zich mee.

Belangrijke schakel: de exploitant!

Of een bosexploitatie op een verantwoorde en vakkundige wijze wordt uitgevoerd is in grote mate afhankelijk van de exploitant. Toezicht op het terrein en goede afspraken en communicatie zijn hierbij heel belangrijk. Breng samen met de koper een bezoekje aan het terrein vóór de exploitatie. Als de koper en exploitant niet dezelfde persoon zijn, kun je best als voorwaarde stellen dat ook de exploitant op het terreinbezoek aanwezig is. Ook een dag verlof nemen en een oogje in het zeil houden tijdens de werken helpt!

Communiceer over houtoogst.

Plaats eens een bord in het bos of een artikel in een plaatselijke krant over de werkzaamheden die je gaat uitvoeren. Zo creëer je begrip bij omwonenden en wandelaars. Als je regelmatig in je bos werkt, worden mensen dat ook gewoon, en kun je de communicatie gewoon mondeling voeren!

9 Koester de bijzondere kwaliteiten van je bos!

Leer je bos en zijn bewoners kennen en denk eens na wat precies jouw bos voor hen de moeite maakt of welke kleine ingrepen het eventueel nog aantrekkelijker kunnen maken: oude bomen met holten, nestbomen van roofvogels, bronnen, bosranden, poelen, open plekken, takkenwal, insectenbloeiers... Ook cultuurhistorische elementen zoals een dreef, holle weg, kruis, oude boswal,... zijn de moeite waard. Deze markante elementen dragen bovendien in sterke mate bij aan het karakter en de belevingswaarde van je bos!

Oude en monumentale bomen

Laat in je bos wat plaats voor oude bomen!

Ze hebben niet enkel een belangrijke natuurwaarde, maar ook een interessante landschappelijke waarde voor de omgeving. Oudere bomen zijn bovendien belangrijke zaadbomen. Zaag niet per definitie elke boom om als hij 'kaprijp' is!

Hakhout en middelhout: stukjes natuur, ontstaan door menselijke activiteiten

Imposante **hakhoutstobben** zijn ware cultuurmonumenten! In een hakhoutbos hebben de bomen één wortelstelsel met daarop verscheidene stammen. Dit komt omdat de scheuten regelmatig afgehakt worden, waarna de stronk weer uitschiet. Soorten kunnen een veel hogere leeftijd bereiken wanneer ze als hakhout behandeld worden dan als boom. Zo bereikt es als boom uitzonderlijk de leeftijd van 400 jaar, stobben van deze soorten zijn niet zelden 500 tot 1000 jaar oud. Ook hakhoutstoven van hazelaar kunnen tot 300 jaar worden.

Middelhout is de combinatie van een hakhoutlaag met opgaande bomen. Deze bosbedrijfsvorm was erg populair doorheen de eeuwen omdat hierin regelmatig brandhout kon gekapt worden en ook wat dik werkhout kon geoogst worden.

Nachtdieren in het bos: vleermuizen

Vleermuizen zijn bosbewoners en gaan na zonsondergang op jacht naar nachtvlinders en insecten. Insectenbomen zoals linde, Europese vogelkers en zoete kers trekken deze dieren aan. Boomholtes (natuurlijke spleten en oude nestholtes van spechten) fungeren als verblijfplaats.

Deze brochure is een publicatie van de Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw in kader van het NME-project 'privé-boseigenaars en attitudes ten opzichte van duurzaam bosbeheer'.

Andere producten ontwikkeld in kader van dit project zijn: flyer 'Criteria voor Duurzaam Bosbeheer', beheerfiches, artikels, verslagen van workshops en excursies,... je vindt ze terug op www.vbv.be/nme.

MEER INFORMATIE

- ▶ Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw
website: www.vbv.be
e-mail: info@vbv.be
tel. 09 264 90 50
Bosrevue april-mei-juni 2006
- ▶ Bosgroep in je regio
website: www.bosgroepen.be
e-mail: info@bosgroepen.be
tel. 02 553 81 19
- ▶ NME-inventaris
website: nme.milieuinfo.be
- ▶ Agentschap voor Natuur en Bos
website: www.natuurenbos.be
tel. 02 553 81 02
- ▶ Inverde vzw
website: www.inverde.be
tel. 02 657 93 64

v.u.: Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw, Geraardsbergsesteenweg 267,
9090 Melle/Gontrode (info@vbv.be, 09 264 90 50)

Foto's en figuur: Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw, Inverde vzw, Sus Willems
en Natuuresk/Wouter Pattyn (coverfoto)

Met steun van de
Vlaamse overheid

